

Sažetak politike

Kako Evropska unija

može doprineti pomirenju

postjugoslovenskih zemalja

KAKO EVROPSKA UNIJA MOŽE DOPRINETI POMIRENJU POSTJUGOSLOVENSKIH ZEMALJA

Sažetak politike

mart/ožujak 2018.

KAKO EVROPSKA UNIJA MOŽE DOPRINETI POMIRENJU POSTJUGOSLOVENSKIH ZEMALJA

Sažetak politike

IZDAVAČ:

**Koalicija za REKOM
mart 2018.**

UREDNIKA:

Ana Marjanović Rudan

AUTORI:

**Amer Alija
Jelena Đokić Jović
Anka Hajdari Kurteši
Nataša Kandić
Marina Kljaić
Ana Marjanović Rudan
Sven Milekić
Vesna Teršelić**

GRAFIČKO OBLIKOVANJE:

Todor Cvetković

POMIRENJE U KONTEKSTU OBNOVLJENE EVROPSKE PERSPEKTIVE ZEMALJA ZAPADNOG BALKANA

U teoriji, pojam pomirenja podrazumeva složeni sklop procesa kojima se, nakon masovnih kršenja ljudskih prava, izgrađuju i obnavljaju odnosi na interpersonalnom, društveno-političkom ili na institucionalnom nivou¹. Rasprostranjeno je shvatanje² da je pomirenje preduslov trajnog mira, proces kroz koji se rešavaju pitanja teškog nasleđa.

Pojam pomirenja koji se koristi u ovom tekstu odnosi se na društveno-politički i institucionalni nivo – na izgradnju i obnovu odnosa između postjugoslovenskih zemalja, političkih i etničkih grupa i zajednica, kao i na uspostavljanje poverenja u nove institucije.

U tesnoj vezi sa pojmom pomirenja je tranziciona pravda. Njeni osnovni instrumenti – utvrđivanje krivične odgovornosti za izvršena nedela u prošlosti, otkrivanje i kazivanje činjenica o žrtvama, reparacije i reforme institucija, podstiču pomirenje u meri u kojoj tranzicione vlade prihvate kažnjavanje odgovornih za počinjene zločine, zvanično priznanje žrtava, demokratizaciju i vraćanje poverenja u institucije kao put uspostavljanja vladavine prava i sprečavanja novih sukoba.

U vezi sa stanjem u pogledu tranzicione pravde i pomirenja u postjugoslovenskim zemljama, komesar za ljudska prava Saveta Evrope, Nils Muiznieks je, u decembru 2017. godine, izrazio veliku zabrinutost, upozoravajući na zastoj i „prevladavanja etničkih i drugih polarizacija u regionu”. Posebno je ukazao na negiranje genocida, glorifikaciju ratnih zločina i njihovih počinilaca, istorijski revizionizam, zapaljivi diskurs i segregaciju po etničkoj osnovi u domenu obrazovanja³.

U svojim nedavnim izjavama, Serge Brammertz, bivši glavni tužilac Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), a sadašnji tužilac Mehanizma za međunarodne krivične sudove (MMKS), upozorio je na „nedostatak iskrene volje u regionu da se prihvate činjenice o počinjenim nedelima”, kao i na „zaprepašujuću glorifikaciju ratnih

---

1 Prema: Seils, P. (2017), *The Place of Reconciliation in Transitional Justice – conceptions and misconceptions*, ICTJ Briefing, ICTJ.

2 Prema: Fischer, M. (2011), *Transitional Justice and Reconciliation: Theory and Practice*, Advancing Conflict Transformation: The Berghof Handbook II, eds., Opladen/Framington Hills.

3 Human Rights Comment, CoE, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/reconciliation-stalled-in-the-western-balkans>.

zločinaca i na negiranje ratnih zločina”⁴, ali i na „negiranje genocida i etničkog čišćenja” i „negiranje individualne krivice visokih političkih i vojnih zvaničnika”⁵.

Nevladine organizacije koje se bave ljudskim pravima i tranzicionom pravdom ocenile su da je kraj mandata MKSJ (decembar 2017) u postjugoslovenskim zemljama, posebno u Srbiji i Hrvatskoj, dočekan kao oslobađanje od obaveze procesuiranja ratnih zločina.

Otuda, *Strategija EK za Zapadni Balkan za verodostojnu perspektivu proširenja*⁶ (februar 2018) predstavlja snažan odgovor EU na probleme u regionu bivše Jugoslavije, nastale, delom, i zbog grešaka EU. Dokument kao jednu od tri oblasti u kojima su neophodne „sveobuhvatne i uverljive reforme”, pored vladavine prava i konkurentnosti, prepoznaje i pomirenje i regionalnu saradnju. Među šest inicijativa kroz koje će doprineti realizaciji ove strategije, Evropska Komisija predviđa i inicijative koje će podržati pomirenje, između ostalog, i kroz podršku mehanizmima tranzicione pravde.

Strategija ima u vidu pomirenje na političkom i institucionalnom nivou, što je pojasnio David Hudson, viši ekspert Direktorata Evropske komisije za susedstvo i proširenje⁷, ukazujući na to da je pomirenje „regionalno vlasništvo”, da niko van regije ne može odrediti pristup pomirenju. Naglasio je odgovornost političkih lidera, kao i to da svaki napredak u procesu pomirenja predstavlja „indeks demokratske i političke zrelosti”⁸. Međutim, kao opšti dokument, Strategija ne definiše indikatore napretka u ovoj oblasti i zahteva strogo preciziranje kroz akcione dokumente.

4 Npr. BIRN report, June 22, 2017, Balkan Insight, <http://www.balkaninsight.com/rs/article/glorifying-war-criminals-impedes-justice-says-brammertz-06-22-2017>.

5 Obračanje Serža Bramerca, tužioca Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju i Mehanizma za međunarodne krivične sudove, Savetu Bezbednosti, Njujork, 7. jun 2017.

6 COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS, A credible enlargement perspective for and enhanced EU engagement with the Western Balkans.

7 Na panelu u okviru 11. Foruma za tranzicionu pravdu u postjugoslovenskim zemljama, 29. januara 2018. godine u Sarajevu; više u: Balkan Insight report, Jan 29, 2018, <http://www.balkaninsight.com/en/article/recom-announces-state-forming-agreement-soon-01-29-2018>.

8 Hudson, isto.

PREDUSLOVI ZA POMIRENJE

Preduslovi za napredak u pomirenju ostvaruju se preko krivične pravde i otkrivanja i kazivanja činjenica (istine) o prošlosti, s posebnim fokusom na žrtve. Zbog toga se u ovom tekstu posebna pažnja posvećuje procesuiranju ratnih zločina, naročito u svetlu prestanka rada MKSJ, kao i stanju stvari u vezi sa inicijativom regionalne koalicije civilnog društva za osnivanje zvaniče (međuvladine) regionalne komisije za *utvrđivanje činjenica* o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava na teritoriji nekadašnje SFRJ od 1. januara 1991. do 31. decembra 2001. godine (REKOM).

SUĐENJA ZA RATNE ZLOČINE

Budući da je MKSJ okončao rad u decembru 2017. godine i da će se Kosovsko specijalno veće baviti procesuiranjem ratnih zločina koje su počinili pripadnici OVK, procesuiranje ratnih zločina koje su počinili državljani Srbije, Hrvatske i BiH je isključivo u nadležnost domaćih pravosudnih organa. S tim u vezi, u završnom izveštaju koji je kao glavni tužilac MKSJ podneo Savetu bezbednosti povodom okončanja rada ovog suda u decembru 2017⁹, Serge Brammertz upozorava da „ostaju mnogi izazovi u utvrđivanju odgovornosti pred nacionalnim sudovima zemalja bivše Jugoslavije za ratne zločine, zločine protiv čovečnosti i genocid“, kao i da „negativni trendovi preovlađuju nad pozitivnim“. Brammertz dalje navodi ključne izazove u pojedinačnim zemljama – uz opštu ocenu napretka u Bosni i Hercegovini, posebno kada je reč o složenim slučajevima, ističe da i dalje „preostaje veliki broj slučajeva ratnih zločina“, kao i da je na delu „snažna politizacija pravde“ u vezi sa njima; u Hrvatskoj se, kako navodi, „nastavlja grubo političko mešanje u pravosudni proces, dok vlasti ne obezbeđuju efikasnu saradnju sa sudstvom u vezi sa velikim brojem osumnjičenih i optuženih koji danas žive slobodno“, dok je napredak u suđenjima za ratne zločine u Srbiji ocenio kao „izrazito nezadovoljavajući“, naglasivši da je „nekažnjivost za mnoge utvrđene zločine postala norma“.

Tokom 2017. godine procesuiranje zločina u zemljama bivše Jugoslavije dodatno je marginalizovano – mali broj optužnica, nedovoljno razvijenih u kontekstu utvrđenih činjenica pred MKSJ, mali broj optuženih, uglavnom direktnih počinilaca, sa malim brojem obuhvaćenih žrtava, što je praćeno odustajanjem svedoka da neposredno svedoče (zbog starosti i lošeg zdravstvenog stanja, ali najviše zbog nepoverenja u sud

⁹ Final Report of Serge Brammertz, Prosecutor of the International Tribunal for the Former Yugoslavia, provided to the Security Council under paragraph 6 of SC Resolution 1534 (2004), str. 82.

države koju smatraju odgovornom za svoje patnje), ukidanjem prvostepenih presuda kojima je obuhvaćen veliki broj žrtava, čestim odlaganjima glavnih pretresa, sve jačom anonimizacijom sudskih presuda i optužnica, kao i ograničenim pristupom informacijama, snimcima, fotografijama i drugim dokazima u posedu sudova, a u vezi sa izvršenim ratnim zločinima. O ovome svedoče podaci o suđenjima u 2017. godini:

- SUD BiH je donio 15 nepravomoćnih presuda, u procesima protiv 28 optuženika za izvršene ratne zločine, sa više od 60 žrtava. On je šesnaestorici optuženika izrekao oslobađajuće presude, na koje je Tužilaštvo odgovorilo ulaganjem žalbe. Sudska veća su donijela ukupno pet pravomoćnih presuda, u predmetima protiv sedam optuženika za ratne zločine, sa više od 45 žrtava. Jedan optuženi, koji je priznao kazneno delo, osuđen je na godinu dana zatvora¹⁰. Tijekom 2017. godine podignuto je 14 optužnica protiv 32 osobe za zločine u kojima je bilo najmanje 59 žrtava. Nekoliko suđenja je počelo u 2017. godini, među ostalima za ratne zločine protiv ratnih zarobljenika u Orašju.
- U Hrvatskoj je podignuto osam optužnica protiv 25 optuženika, kojima je obuhvaćeno više od 120 žrtava. Doneseno je sedam nepravomoćnih presuda protiv 12 optuženika, kojima je obuhvaćeno više od 60 žrtava i 11 pravomoćnih presuda protiv 25 optuženika, kojima je obuhvaćeno više od 150 žrtava. U prvostepenom postupku za zločin u selima uz Unu kod Hrvatske Kostajnice, suđenje je započelo u veljači 2010. godine a pravomoćna oslobađajuća presuda doneta je 9. 11. 2017. godine. Prethodila su četiri suđenja, tri ponovljena, pred dva suda i tri osuđujuće presude. Prvotno suđenje započelo je pred Županijskim sudom u Sisku. Suđenje za ratni zločin nad Srbima u Pakračkoj poljani i na Velesajmu u Zagrebu završeno je 26 godina nakon počinjenja zločina. Vrhovni je sud je 2. 2. 2017. godine preinačio prvostupanjsku presudu i optuženom Tomislavu Merčepu povisio kaznenu sankciju s pet i pol na sedam godina zatvora. U 2017. godini bilo je zakazano oko 100 ročišta.
- Na Kosovu¹¹ su do 2016. godine međunarodni tužioci i sudije bili nadležni za procesuiranje ratnih zločina. Tokom 2017. godine podignute su četiri optužnice: tri protiv jednog optuženog (Zoran Vukotić, Srbin) za ratni zločin kojim je obuhvaćeno 110 albanskih žrtava. Jednu optužnicu je podigao tužilac EULEX-a, a dve su podigli zajedno tužilac EULEX-a i domaći tužilac. Tužilac EULEX-a je podigao optužnicu protiv Skendera Bislimija (pripadnik RAE¹²) za ratni zločin protiv jedne osobe, za fizičko maltretiranje

¹⁰ Miroslav Perić osuđen na 1 godinu (priznanje kaznenog djela).

¹¹ Međunarodni tužioci su u periodu 2000-2017. godine ukupno podigli 48 optužnica za ratne zločine protiv 120 osoba: 61 Albanca, 48 Srba, 2 Crnogoraca i jednog pripadnika RAE. Međunarodna i mešovita sudska veća izrekla su 48 prvostepenih presuda.

¹² Pripadnika zajednice Roma, Aškalija i Egipćana.

jednog civila koji je otet, a kasnije ubijen. Nije bilo nijedne prvostepene niti pravosnažne presude. U 2017. godini ukupno je bilo 59 sudećih dana.

- U Srbiji je, na osnovu predmeta koje mu je ustupilo Posebno odeljenje za ratne zločine Tužilaštva BiH, tužilac za ratne zločine podigao tri optužnice protiv četiri osobe (nepoznat broj žrtava). Sudsko veće Višeg suda u Beogradu je prvostepenom presudom oslobodilo dvojicu optuženih za ubistvo pet osoba. Pred Apelacionim sudom odvijala su se dva suđenja: prvo je suđenje dvadesetčetvorici optuženih za ratni zločin nad zarobljenicima i ranjenicima („Ovčara“), koje je počelo je 2004. godine, a završeno drugom pravosnažnom presudom 24. 11. 2017. godine – jedanaest ih je osuđeno, devetoro je oslobođeno, dvojica optuženih su preminula, dok su dvojica imala status svedoka saradnika; drugo suđenje je suđenje osmorici optuženih za ratne zločine nad Romima (predmet „Skočić“, 32 žrtve) koje je započeto 2010. godine. Pred Višim sudom u Beogradu u toku je ponovljeno suđenje četrnaestorici optuženih za ratni zločin nad hrvatskim civilima (predmet „Lovas“, 50 žrtava), koje je počelo je 2008. godine, i suđenje trinaestorici optuženih za ratni zločin nad albanskim civilima („Čuška“, 48 žrtava), koje je počelo 2010. godine. Osim pravosnažne presude u predmetu „Ovčara“, tokom 2017. godine donete su još dve pravosnažne presude, obe oslobađajuće – u predmetu „Gradiška“ (jedan optuženi, jedna žrtva) i predmetu „Bosanski Petrovac“ (dva optužena i jedna žrtva). U 2017. godini bilo je ukupno 70 sudećih dana.

Osim toga, procesuiranje ratnih zločina je politički marginalizovano i na druge načine – Tužilaštvo BiH još uvek nema glavnog tužioca, što je bio slučaj i sa Srbijom, koja je tek u maju 2017. godine dobila tužioca za ratne zločine. Tužilaštvo Republike Srbije još uvek nema strategiju za istragu i gonjenje ratnih zločina (njeno usvajanje najavljeno je do juna 2018. godine), dok je, sa druge strane, u BiH u 2017. godine formirana Radna grupa za izradu izmjena i dopuna Strategije BiH za rad na predmetima ratnih zločina. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske (DORH) ima strategiju procesuiranja ratnih zločina, ali se ona u praksi ne prepoznaje.

Suđenja pred Sudom BiH se odvijaju pod jakom kritikom institucija i boračkih udruženja Republike Srpske, kao i hrvatske zajednice, koji smatraju da su postojećom Strategijom Tužilaštva BiH srpske i hrvatske žrtve marginalizovane. Na Kosovu Vlada i parlament, ali i cela albanska javnost dele stav da je osnivanje Kosovskog specijalnog veća koje će suditi pripadnicima jedne etničke zajednice nepravedno rešenje i znak nepriznavanja albanskih žrtava. U Srbiji i Hrvatskoj su zatvaranje MKSJ, u decembru 2018. godine, Vlade, parlamenti i veliki deo javnosti primili sa velikim olakšanjem, kao slaganje SAD i EU da je procesuiranje ratnih zločina završeno.

BILATERALNI SPOROVI

Procesuiranje ratnih zločina u Srbiji se odvija prema *Zakonu o organizaciji nadležnosti državnih organa u postupcima za ratne zločine* iz 2003. godine (prema kojem je Republika Srbija nadležna da sudi svima koji su počinili ratni zločin na teritoriji nekadašnje SFRJ (princip univerzalne nadležnosti), čijom primenom su dvojica državljana Hrvatske 2011. godine uhapšena, potom optužena i osuđena za ratne zločine prema Srbima, što je izazvalo burne političke reakcije u Hrvatskoj. Kao odgovor na suđenje hrvatskim državljanima (braniteljima), Sabor Republike Hrvatske je 22. 10. 2011. godine doneo *Zakon o ništetnosti određenih pravnih akata pravosudnih tijela bivše JNA, bivše SFRJ i Srbije*, koji je, prema ocenama pravnih eksperata, uskratio hrvatskim braniteljima pravo na obranu kroz pravnu pomoć institucija Republike Hrvatske i nametnuo im osećaj nesigurnosti kad putuju u inozemstvo.

S ciljem da se prevaziđu nastali problemi, tadašnji predsednici Hrvatske i Srbije, Ivo Josipović i Boris Tadić, u februaru 2012. godine pokrenuli su inicijativu za potpisivanje bilateralnog sporazuma prema kojem bi se pitanje ratnih zločina rešavalo prema prebivalištu optuženika. U skladu sa tim principom, bilateralni sporazum bi prevladao srpski zakon o univerzalnoj nadležnosti, ali i hrvatski zakon o ništetnosti pravnih akata proizvedenih u Srbiji. Predsedništvo BiH, koje je takođe bilo pozvano da potpiše ovaj bilateralni sporazum, nije prihvatilo predloženo rešenje, zalažući se za primenu principa teritorijalne nadležnosti, da se sudi u državi na čijoj je teritoriji počinjen ratni zločin. Ministarstava pravosuđa i tužilaštava Hrvatske i Srbije su bila na putu potpisivanja bilateralnog sporazuma, ali su predsednički izbori u Srbiji, a potom i predsednički izbori u Hrvatskoj doneli zaokret u odnosima Srbije i Hrvatske, a dotadašnji rezultati su stornirani. Ipak, korak napred u poboljšanju bilateralne saradnje u procesuiranju ratnih zločina predstavlja nedavno (februar 2018) izražena spremnost predsednika Srbije Aleksandra Vučića i predsednice Hrvatske Kolinde Grabar Kitarević da institucije Hrvatske i Srbije nastave prekinute poslove oko potpisivanja bilateralnog sporazuma o procesuiranju ratnih zločina prema prebivalištu optuženika.

VANSUDSKO TELO ZA OTKRIVANJE I KAZIVANJE ISTINE (REKOM)

Regionalna međuvladina komisija za utvrđivanje činjenica o žrtvama u vezi sa ratom i okolnostima njihovog stradanja, svojim pečatom, treba da onemogući političke manipulacije i interpretacije koje ugrožavaju povezivanje i saradnju. To bi suzilo prostor za laži, poricanje, proizvodnju nacionalističkih narativa o ratu i doprinelo

humanizaciji drugih, stabilnosti i bezbednosti regiona i održivosti ekonomske saradnje, a ujedno i omogućilo i reforme programa obrazovanja u delovima koji se tiču nedavne istorije.

Nevladine organizacije s područja nekadašnje Jugoslavije su 2008. godine osnovale Koaliciju za REKOM, koja danas okuplja preko 2100 organizacija i pojedinaca i koja se zalaže za osnivanje Regionalne Komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim kršenjima ljudskih prava na području nekadašnje SFR Jugoslavije (REKOM). Inicijativu za osnivanje Komisije je svojim potpisima podržalo preko 580.000 građana iz celog regiona, a nakon široko inkluzivnog, četvorogodišnjeg konsultativnog procesa (tokom kojeg je organizovano 128 debata u kojima je učestvovalo 6700 predstavnika civilnog društva), formulisani su ciljevi, zadaci, nadležnost, trajanje i procedure rada buduće međudržavne Komisije. Polazeći od ove osnove, finalnu verziju Nacrta Statuta REKOM-a usaglasili su 2014. godine specijalni izaslanici predsednika Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Kosova i Makedonije i bošnjačkog i hrvatskog člana Predsedništva Bosne i Hercegovine.

U međuvremenu, u BiH su izabrana dva nova člana Predsedništva (2014), s kojima Koalicija za REKOM još uvek nije uspela da upriliči sastanak, dok je bošnjački član Predsedništva nastavio da podržava osnivanje REKOM; u Hrvatskoj je izabran novi predsednik (2015), koji smatra da je podrška osnivanju REKOM-a izvan nadležnosti predsednika. U toj situaciji, u kojoj su neki novoizabrani političari prestali da podržavaju civilne inicijative koje su uživale podršku njihovih prethodnika, Koalicija za REKOM je kreirala novu strategiju, koja polazi od Berlinskog procesa kao odgovarajuće platforme za dogovor postjugoslovenskih lidera o pokretanju međudržavnog projekta za pomirenje. Prvi korak je potpisivanje Sporazuma o osnivanju REKOM-a, na samitu u okviru Berlinskog procesa, u Londonu u julu 2018. godine, kojim bi premijeri postjugoslovenskih zemalja čija je podrška nepromenljiva (nezavisna od izbora), manifestovali spremnost svojih država da pokrenu procedure za osnivanje REKOM-a, u skladu sa članom 48. Nacrta Statuta. Jednako važan korak je ponovno angažovanje Hrvatske u procesu REKOM, u kojem je do početka 2015. godine imala vodeću ulogu.

ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Za napredak u pomirenju postjugoslovenskih zemalja potrebno je sledeće:

1. Osnajiti domaća pravosuđa i njihovu međusobnu saradnju u procesuiranju ratnih zločina:

- Podrška za to da Mehanizam za međunarodne krivične sudove (MMKS) postane motor regionalne saradnje u procesuiranju ratnih zločina – da pomogne u kreiranju regionalne tužilačke strategije, da obezbedi lakši pristup dokazima i utvrđenim činjenicama pred MKSJ, pruži stručnu podršku u istragama i pripremanju optužnica protiv pojedinaca koji su učestvovali u planiranju masovnih zločina, a danas su na pozicijama koje ih štite od krivične odgovornosti.
  - Rešavanje bilateralnih sporova između Srbije i Hrvatske potpisivanjem bilateralnog sporazuma o procesuiranju ratnih zločina, kojim bi se suđenja odvijala prema prebivalištu optuženika, što bi u praksi otklonilo moguće štetne posledice primene principa univerzalne nadležnosti, sadržanog u zakonu Republike Srbije i hrvatskog Zakona o ništetnosti pravnih akata proizvedenih u Srbiji.
  - Odustajanje Predsedništva BiH od principa teritorijalne nadležnosti i prihvatanje standarda da svaka država sudi svojim državljanima, jer taj pristup najviše doprinosi kritičkom preispitivanju unutar društva i u suočavanju sa sopstvenom odgovornošću prema drugima.
2. Potpisivanje političkog sporazuma kojim će se postjugoslovenske zemlje obavezati da u razumnom roku stvore uslove za osnivanje REKOM-a:
- Potpisivanje sporazuma u okviru Berlinskog procesa, na samitu u Londonu u julu 2018. godine. Sporazum treba da sadrži mogućnost kasnijeg priključivanja, kao i poziv preostalim zemljama u tom smislu.
  - Povećanje vidljivosti ciljeva i zadataka buduće Komisije, posebno značaja popisa ratnih žrtava u kontekstu humanizacije drugih žrtava i javnog priznanja svih 130.000 žrtava.
3. Akcioni plan *Strategije za Zapadni Balkan Evropske komisije za verodostojnu perspektivu proširenja* treba da predvidi mere kojima će izričito:
- podržati osnivanje i rad regionalne komisije za utvrđivanje činjenica o ratnim zločinima i drugim teškim povredama ljudskih prava na teritoriji nekadašnje SFRJ u periodu od 1. januara 1991. do 31. decembra 2001. godine (REKOM), kao i da osnivanje i otpočinjanje rada ove Komisije do kraja 2019. godine definiše kao indikator napretka u procesu pomirenja;
  - podržati saradnju domaćih tužilaštava sa MMKS u kreiranju i implementaciji regionalne tužilačke strategije, kao i definisati izradu strategije do sredine 2019. godine kao indikator napretka u uspostavljanju vladavine prava i doprinosa procesu pomirenja.

4. Evropski parlament treba da pruži snažnu podršku pomirenju u regionu kroz rezoluciju kojom bi se podržali osnivanje i rad regionalne međuvladine komisije – REKOM-a.
5. Evropska komisija i Evropski parlament treba da organizuju donatorsku konferenciju i osnivanje *Postjugoslovenskog fonda za pomirenje* – koji bi finansirao regionalne projekte usmerene ka izgradnji mira i rešavanju zajedničkih problema, a koji bi obuhvatio sve postjugoslovenske zemlje.

www.recom.link